

“ ภูมิปัญญาของไทยนั้นมีคุณค่าที่ล้ำลึก ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแฝงคุณค่า ทั้งในแง่ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ เอาไว้อย่างน่าสนใจ น่าค้นคว้า โดยเฉพาะในเรื่องของผ้าทอนั้นหากมองผิวเผินเราจะไม่พบคุณค่าอะไรแต่หากมองอย่างลึกซึ้ง การทอผ้านั้นสะท้อนออกถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ รวมทั้ง ประเพณีและวัฒนธรรมที่เราสมควรจะช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่คู่กับสังคมไทยต่อไป ”

“ออกแบบลายผ้าไหมมัดหมี่”

วินัย ปัจฉิม

อายุ 58 ปี

ที่อยู่ : 22 หมู่ที่ 4 หมู่บ้าน โศกเจริญ

ตำบลโคกเจริญ อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี 15250

โทรศัพท์ : 08-9905-9332

หลังจากที่ได้คลุกเคลียอยู่กับชาวบ้านในหมู่บ้านทอผ้า ผมจึงได้เริ่มเรียนรู้ถึงเทคนิควิธีการทอผ้า แรกๆ ก็ยังไม่ได้คิดที่จะนำความรู้ที่บรรจุเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน ต่อมาเมื่อผมได้ย้ายมารับตำแหน่งที่ อ.โคกเจริณ จ.ลพบุรี จึงได้เริ่มศึกษาถึงกระบวนการทอผ้าพื้นเมืองอย่างจริงจัง เพราะที่นี่มีคนไทยเชื้อสายอีสานที่ทอผ้าพื้นเมืองได้อย่างสวยงามเช่นกัน อย่างไรก็ตามรูปแบบการทอผ้ายังคงทำตามภูมิปัญญาดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้สืบทอดมา ทั้งๆ ที่เทคโนโลยีในเรื่องของสีก้าวหน้าไปมาก ผมจึงเกิดความคิดที่จะทำผ้ามัดหมี่ โดยประยุกต์ใช้องค์ความรู้ด้านศิลปกรรมที่เรียนมาประยุกต์ออกแบบสีขึ้นมาใหม่”

ในช่วงแรกๆ ที่ครูวินัยเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านโคกเจริณนับว่าเป็นยุคทองของผ้าทอที่ทำได้ เพราะชาวบ้านเกือบทุกคนจะตากหัวหมี่ (หมี่ที่ย้อมสีแล้ว) สีเหลืองอร่ามตาเต็มไปหมด ครูวินัยจึงเกิดความสงสัยว่าก่อนที่จะย้อมสีต่างๆ เหตุใดต้องย้อมหมี่ด้วยสีเหลืองก่อนทำไมไม่นำหมี่สีขาวไปย้อมสีจริงเลย ซึ่งก็ได้คำตอบว่าทำแบบนี้กันมาด้วยความเคยชิน เพราะในอดีตสีที่ใช้ในการย้อมผ้า นั้นเป็นสีธรรมชาติซึ่งมีเจดสีน้อยมาก สีเหลืองคือ

สีกลาง เมื่อนำสีอื่นไปผสมจะทำให้เกิดเป็นสีใหม่ขึ้นมาทั้งสีโทนร้อนและโทนเย็น แต่ชาวบ้านไม่เข้าใจยังคงทำซ้ำๆ ย้อมแต่สีเดิมๆ เรื่อยมาตามความเคยชิน ครูวินัยคิดว่าทำให้เจดสีน่าจะสามารถพัฒนาไปได้อีกหากศึกษาอย่างจริงจัง

“ตอนนั้นผมมีความคิดว่าผ้าที่เขามัดย้อมนั้นก็สวยดี แต่เจดสีที่นำมาย้อมลงบนผ้าเป็นเจดสีที่ดูโดดเกินไป ทำให้เมื่อนำมาตัดเย็บเพื่อสวมใส่ยังไม่สวยงามเท่าที่ควร ผมจึงคิดค้นออกแบบสี โดยนำทฤษฎีสีตามหลักวิชาการที่ได้ร่ำเรียนมาใช้ในการย้อมผ้า ปรากฏว่าผลิตภัณฑ์ที่ออกมา มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิมมาก จนกลายเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของผ้าที่ผมคิดค้นขึ้น ที่เห็นได้ชัดก็คือสีที่ใช้จะคุมโทนสีทำให้ผ้านี้ดูนุ่มนวลเพราะเราจะไม่ใช้สีคู่ปฏิปักษ์ ทำให้เป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น ผ้าของเราจึงสามารถขายได้ในราคาสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ ทำให้กลุ่มแม่บ้านต่างๆ เกิดความสนใจอยากเข้ามาเรียนรู้มากขึ้น ทำให้ผมมีกำลังใจที่อยากจะพัฒนาเครื่องไม้เครื่องมือ เช่น การค้นคว้าจากเดิมที่เราจะใช้มือ ก็เปลี่ยนมาใช้มอเตอร์ เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว รวมถึงการคิดค้นลวดลายของผ้าซึ่งเดิมจะไม่ละเอียดนักใช้เพียง 7 ล้ำ เราก็ได้พัฒนามาใช้เป็น 25 ล้ำ และต้องขยายโครงคันทอให้มีจำนวนล้ามากขึ้น เพื่อรองรับการมัดหมี่ลายผ้า ซึ่งจะทำให้เราได้ผ้าที่ยาวขึ้นจากเดิม”

จากความสำเร็จในการคิดค้นและ

ผลตอบรับที่ดีเกินคาดในเชิงพาณิชย์ ครูวินัยยังมีความฝันที่จะสร้างสรรค์ผลงานผ้าทอที่เรีงร้อยออกมาในรูปแบบศิลปะ จึงได้ออกแบบลายผ้าเป็นรูปสัตว์หรือรูปวัตถุต่างๆ และผลงานที่ออกมาได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางด้วยเช่นกัน

“ลวดลายที่ผมชอบมากที่สุดก็คือลายราตรีวงนารายณ์ เป็นลายสถาปัตยกรรมของจังหวัดลพบุรี คือมีปราสาทสามยอดและวงนารายณ์ที่ถือเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดลพบุรี ผ้าผืนนี้มีลวดลายละเอียดมาก เพราะฉะนั้นการทำจะต้องใช้หมี่หลายร้อยล้ำ ผมจึงคิดค้นประดิษฐ์โครงมัดหมี่ขึ้นมาใหม่ ซึ่งถือว่าเป็นโครงมัดหมี่ที่ใหญ่ที่สุดในเขตภาคกลางก็ว่าได้ เมื่อผลงานชิ้นนี้เสร็จสมบูรณ์จึงได้ส่งผ้าชิ้นนี้เข้าประกวดและเราก็ไม่ผิดหวังเพราะได้รับรางวัลชนะเลิศผลิตภัณฑ์ดีเด่นภาคกลาง ประเภทผ้าไหมและผ้าฝ้ายประเภทภูมิปัญญา ทำให้วงการผ้าทอของลพบุรีที่ซบเซากลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งหนึ่ง”

นอกจากการคิดค้นต่อยอดภูมิปัญญาผ้าไทยให้ดีขึ้นแล้ว ครูวินัยยังได้จัดทำองค์ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับการทอผ้าขึ้นมาในเชิงตำรา เนื่องจากมองว่าปัญหาอย่างหนึ่งของวงการผ้าทอก็คือ ไม่สามารถทำผ้าที่มีลวดลายแบบเดิมได้ เพราะไม่มีการจดบันทึกไว้ ครูวินัยจึงได้นำกระบวนการทอผ้า การมัดหมี่มาจดบันทึกในทุกขั้นตอนรวบรวมข้อมูลจนเป็นตำราและนำไปสู่สถานศึกษา โดยจัดสอนแบบบูรณาการแก่เด็กนักเรียนในชั้นต่างๆ ซึ่งนับว่า

ประสบความสำเร็จอย่างที่ตั้งความหวังเอาไว้

“เมื่อรวบรวมแล้วผมก็นำไปสอนในสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ในแต่ละระดับชั้นเรียน ได้แก่ เด็ก ป.1 จะนำเศษผ้าทอมาให้เขาประดิษฐ์เป็นของเล่น และข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ส่วนเด็ก ป.5 และ ป.6 เราได้สอนเขาในเชิงบูรณาการให้สามารถนำไปบูรณาการได้กับทุกสาระการเรียนรู้ เช่น เมื่อ 1,000 ปีก่อน มีการพบผ้าทอหรือพบการเขียนลายผ้าโบราณ ผมก็นำไปบูรณาการกับวิชาประวัติศาสตร์ ในเรื่องการคำนวณเส้นด้ายก็สามารถบูรณาการให้เข้ากับวิชาคณิตศาสตร์ผมตั้งเป้าไว้ว่าเด็ก 80% ที่จบจากโรงเรียนอนุบาลโคกเจริณจะต้องทอผ้าเป็น ซึ่งนั่นไม่ได้หมายความว่าต้องทอผ้าเก่ง แต่หมายถึงต้องรู้จักกระบวนการการทอผ้า ซึ่งการทอผ้าไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้ใหญ่เท่านั้น เด็กๆ ก็สามารถทำได้โดยการทอผ้าลายน้ำไหลที่เรามัดเป็นเปาะๆ และนำไปจุ่มสี เป็นขั้นตอนที่ง่ายแต่ผ้าที่ออกมามีความสวยงาม เมื่อนำไปจำหน่ายก็ได้ราคา เมื่อเด็กๆ เห็น

ผลงานเขาก็จะเกิดความภาคภูมิใจว่าเขาสามารถทำได้ และที่สำคัญยังหารายได้ด้วยตนเอง เป็นการเสริมสร้างให้เด็กเห็นคุณค่าของงาน และเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์นับเป็นสิ่งสำคัญที่เราควรจะต้องปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็กตั้งแต่อายุยังน้อย การทำตำราเกี่ยวกับกระบวนการขั้นตอนในการทอผ้า จึงเป็นการรวบรวมกระบวนการต่างๆ ของการทอผ้าเพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ได้ศึกษาการทำผ้ามัดหมี่ มากกว่านั้นคืออยากให้คนรุ่นหลังอนุรักษ์ และรักษาสิ่งที่ตั้งงามตรงนี้ไว้เพื่อสืบทอดแก่ลูกหลานต่อไป”

“ภูมิปัญญาของไทยนั้นมีคุณค่าที่แฝงไว้ทั้งในแง่ประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อเอาไว้อย่างน่าสนใจ น่าค้นคว้า โดยเฉพาะในเรื่องของผ้าทอนั้นหากมองผิวเผินเราจะไม่พบคุณค่าอะไร แต่หากมองอย่างลึกซึ้ง การทอผ้าที่นั่นสะท้อนออกถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ รวมทั้งประเพณีและวัฒนธรรมที่เราสมควรจะช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่คู่กับสังคมไทยต่อไป”

